

Šindelář, Bedřich

[Voegt, Hedwig. Die deutsche jakobinische Literatur und Publizistik
1789-1800]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1957, vol. 6, iss. C4, pp. 175-176

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102650>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

Percy Stulz — Alfred Opitz, *Volksbewegungen in Kursachsen zur Zeit der Französischen Revolution*. Berlin, Rütten & Loening, 1956, str. 246 + X příloh.

Tato zajímavá a záslužná práce je věnována otázce hnutí lidových mas v Sasku v době trvání francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století. Skládá se ze dvou samostatných studií, z nichž prvá, od P. Stulze, je věnována protifeudálnímu hnutí saského venkovského lidu a druhá, z pera A. Opitze, pojednává zase o revolučních projevech obyvatel saských měst a průmyslových oblastí.

Oba autoři založili své práce především na zevrubném výzkumu saských archivů, zejména zemského hlavního archivu v Drážďanech, a pak i na dostupné starší literatuře, co do počtu i kvality velmi skrovné. Buržoasní historiografie, pokud se vůbec věnovala otázce vlivu francouzské revoluce na Německo, omezovala se téměř výhradně jen na zjišťování ohlasů v duchovním životě německém, kdežto výzkum příslušných hospodářských a politických bojů na německé půdě zanedbala. Toto dějepiscectví v podstatě zamlčovalo, že pod dojmem francouzské revoluce se ve městech a na venkově vzvedla proti vládnoucím poměrům německým mohutná vlna lidových hnutí, která zachvatila téměř celé Německo, trvala několik let a otřásla velmi citelně tamními feudálními poměry. Jak P. Stulz, tak i A. Opitz prokázali ve svých dvou studiích neudržitelnost staré představy o tom, jako by prý „der deutsche Michel“ byl „zaspal“ toto revoluční období a naopak ukázali, s jakým zájmem a s jakou účastí sledovali obyvatelé i ve vzdálenějších končinách Německa (značně na východ od Porýní) revoluční dění francouzské, jak si z něho dovedli brát příklad pro vlastní jednání a revoluční činy.

Jádrem *Stulzovy* studie je nepochybně jeho starší článek věnovaný povstání saských sedláků z r. 1790 (*Der Sächsische Bauernaufstand 1790* — v *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 1953, roč. I, č. 1), rozšířený pak ještě o další výzkum. Autor však tento článek ve své studii necituje a není uveden, také v seznamu použité literatury. — Stulz zasadil saské povstání do širokého historického rámce. V první části studie se roze-psal o vývoji postavení venkovského lidu od 16. stol. do r. 1790. Druhou část věnoval vlastnmu vylíčení povstání saských sedláků z r. 1790, které zachvátilo během měsíce srpna přes 50 vesnic a bylo nejvýznamnějším povstáním venkovského lidu v Německu v době trvání francouzské revoluce. Ve třetí a poslední části své studie pojednal autor o dalším hnutí odporu mezi venkovským obyvatelstvem v Sasku v letech 1793—1794.

Alfred Opitz volil ve své studii obdobný postup jako jeho spolupracovník a proto i on začal své vývody přehledným vylíčením postavení saských měst a průmyslových oblastí od 16. do 18. století. V dalším pak ukázal, jak se odrazil vliv revoluční Francie v opo-sičním hnutí saské měšťanské inteligence, jak se projevil odpor proti stávajícím feudálním poměrům saským mezi drobným měšťanstvem, jak dále rostl ve stávkách a nepokojích řemeslnických tovaryšů, jakož i v hnutích manufakturních dělníků. Autor však celkem správně dověd vidět, že tato opo-siční hnutí a nepokoje měly často místní význam a namnoze izolovaný ráz. Proto z nich nakonec nemohla vyrůst organizovaná revoluční přesila, která by dokázala v základech ohrozit feudální režim a zvrátit jej.

Stulzova a Opitzova studie představují cenný přínos a obohacení našich vědomostí o problematice dosud opomíjené a zůstane jejich zásluhou, že tuto mezeru svými pracemi znatelně pomohli zahradiť, třebaže na druhé straně nelze autory uchránit výtek za některá drobnější nedopatření. Nicméně však obě práce představují kus dobré a poctivé práce historické, jejichž společnou zásluhou je rozhojnění a podepření nového poznatku, že totiž německý lid dokázal od časů Německé selské války (z r. 1525) znova nastoupit v době trvání francouzské revoluce na scénu světových dějin imponantním masovým vystoupením, kterým zanesl další významnou stránku do revolučních tradic německé historie.

Bedřich Sindelář

Hedwig Voegt, *Die deutsche jakobinische Literatur und Publizistik 1789—1800*. Berlin, Rütten & Loening, 1955, str. 244.

Práce Voegtova o německé jakobínské literatuře a publicistice v letech 1789—1800 je vítaným příspěvkem literárního historika k ohlasu francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století v německé literární i publicistické produkci, ve kterém najde i odborný historik mnoho užitečných podnětů a postřehů pro vlastní práci.

Po vymezení pojmu německého jakobinismu, jeho historických a literárních předpokladů ukazuje pak autor na úlohu lidu v „literární revoluci“ před r. 1789 a na literární vývoj po r. 1789. Vyzvedává při tom zejména spojené německé jakobínské publicistiky se zájmy lidu. Činí to však i s onou částí publicistiky, která kritizuje nikoli již feudalismus, nýbrž i kapitalismus (srov. vývody na str. 59—66). A tuto tvorbu kritizující kapitalismus autor

jednoznačně a nesprávně hodnotí jako pokrokovou aniž si přitom uvědomuje problematiku v celé její šíři. V této souvislosti je třeba připomenout, že kritika kapitalismu, i když byla se strany autorů subjektivně sebelépe míněna, mohla — a ono fakticky tak tomu místy bylo — znamenat v tehdejších německých podmínkách, kde ovládali situaci v podstatě ještě feudální, nahrávání feudálním zájmům, a že tudíž tento druh kritiky pomáhal objektivně vlastně konservovat tamní feudální poměry. — Voegt dále právem vyzvedává vlastenectví německých jakobinských autorů, poukazuje na jejich uplatnění v nejruznějších literárních formách: od lyriky, přes bajku, satiru a politisující chrámovou píseň až k politické próze. Z této tvorby autor právem zdůrazňuje ideu boje proti nespravedlivým válkám jakožto vlastní jádro a hlavní poslání německé jakobinské literatury a publicistiky. Z probíraných autorů vyzvedá Voegt nejvíce A. G. F. Rehmana jakožto vzor literárního tribuna a pak A. Henningse. V závěru své studie věnuje pak stručně pozornost čtenářskému publiku jakobinských spisovatelů v Německu a končí zjištěním, že německá jakobinská literatura zanechala další generaci jako dědictví optimismus a demokratické vlastenectví. — K práci je pak připojen dosti obsáhlý výbor ukázek z této tvorby (str. 147—227), kterou buržoasní badatelé buď ignorovali, anebo skreslovali.

Nelze Voegtovi zcela upřít snahu zasadit sledovanou literární problematiku do širšího rámce historického dění; pokouší se ji i někde vyvodit z hospodářsko-spoločenské situace. Nicméně však přitom značně podceňuje příslušnou historickou literaturu, jak se o tom může každý přesvědčit pohledem do seznamu pramenů a literatury na str. 231—234. Postrádáme tam kromě jiných na př. takové speciální historické synthesy, jako G. P. Gooch, *Germany and the French Revolution*, London 1920, nebo J. Droz, *L'Allemagne et la Révolution française*, Paris 1949. Autor dále neuvádí ani dvě německé práce: A. Stern, *Der Einfluß der französischen Revolution auf das deutsche Geistesleben*, Stuttgart—Berlin 1928, a pak E. Grathoff, *Deutsche Bauern- und Dorfzeitungen des 18. Jahrhunderts*, Diss. Heidelberg 1937. K právě uvedeným pracím možno mít sice nemálo vážné a celkem oprávněné výhrady, nelze je však pomínout.

Přes všechny výhrady, které lze k Voegtově práci mít, není možno k ní jako k celku zaujmout přezíravé stanovisko. I když některé z autorových dílčích závěrů narazí pravděpodobně na nesouhlas a jeho přístup k historické látce vyvolá oprávněnou kritiku, najdou bezesporu nejen literární historikové, nýbrž i odborní historici leccos cenného a podnětného ve Voegtově studii, podávající nový syntetický pohled na ohlas francouzské revoluce z konce 18. stol. v řadách soudobých německých literátů a publicistů.

Bedřich Sindelář

J. C. De Craft-Johnson, **Velikost a sláva Afriky**. Zaniklé říše a kultury černošské. Z anglického originálu *African Glory*, vydaného v Londýně 1954, přeložila a poznámkovým indexem doplnila Zorka Dostálová-Dandová. Doslov napsal a transkripci cizích slov přehlédl Dr K. F. Růžička. Vydalo nakladatelství Svobodné slovo — Melantrich v Praze 1956. 312 stran + přílohy (15 obr. a 2 mapky).

Autorem této knihy je nigerský černoš a jeho snahou je ukázat, že černoši nejsou lidé nekulturní ani lidé bez dějin. Je to tedy příspěvek k revisi nesprávného názoru, že je černošská rasa méněcenná. Černochoy, jak víme, se dlouho pohrdalo, a ještě dnes žijí lidé, kteří se těchto rasistických předsudků nevzdávají. Autor se proto snaží dokázat, že inteligence a schopnosti černošů nejsou menší, než jaké mají běloši, a že historie Afriky je stará, mnohem starší než evropská. Autor píše o dějinách Afriky ve starověku, o arabských státech v severní Africe, o rozmachu a úpadku západoafrických černošských říší, o panslvi Evropanů nad černochoy a posléze o úsilí černošů ze Zlatého pobřeží pozvednout se na vyšší kulturní úroveň a o jejich úsilí domoci se svobody.

Autor dosáhl v tomto díle hlavního svého cíle, totiž podařilo se mu přesvědčivě ukázat, že není správné, přezírají-li se černoši a jejich civilisace, avšak při kritice jeho díla i pracovního postupu nelze vždy užít přísnějšího vědeckého měřítka. Již při posuzování jeho výkladů o starověku musíme konstatovat, že jsou ty výklady v leccems nepřesné a místy i popletené. Poučné pro českého čtenáře jsou zejména ty kapitoly, v nichž se ličí dějiny černošských států, ale bohužel zde zase není výklad úplný. Autor se totiž zabývá namože jen dějinami říše ghánské, malijské a songhajske, a proto je k jeho výkladu připojen doslov Dr Karla F. Růžičky se stručným přehledem dějin ostatních černošských států.

Český překlad není po všech stránkách zcela na výši, zejména transkripce a flexe cizích jmen tu a tam pokulhává.

Josef Česka